



Datum 2019-05-22
Diarienummer 0497/19

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se
dnr Ju2018/04195/L5

Göteborgs Stads yttrande gällande Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet SOU 2018:69

Göteborgs Stad tillstyrker de föreslagna lagändringarna och bedömer att dessa kommer att stärka skyddet för barn som är utsatta för hedersrelaterad brottslighet. Med hänsyn till vikten av dessa frågor för barns skydd och kommunens ansvar för det förebyggande arbetet i skolan och socialtjänsten bör kriminalisering även av passivitet i förhållande till barnäktenskap samt underlåtenhet att anmäla tvångsäktenskap övervägas. Därtill kan utreseförbudet i LVU även behöva omfatta fler situationer för att skydda fler barn.

Synpunkter på utredningens förslag

En straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas. Stadsledningskontorets anser att utredningens förslag om ny straffbestämmelse om barnäktenskap är väl avvägt för att uppnå syftet att skydda barn mot att ingå äktenskap. Med hänsyn härtill bör även den som underlåter att agera vid kännedom om barnäktenskap kunna straffas, inte bara de som aktivt tillåter ett äktenskap. Detta för att ytterligare stärka skyddet runt barnet. Att straffbelägga även ett passivt tillåtande skickar tydliga signaler om barns rätt till skydd mot skadliga sedvänjor och om vuxnas skyldighet att tillgodose barns bästa. Att skärpa incitamenten att ingripa redan vid vetskap kan också fungera förebyggande och hjälpa vuxna som vill bryta hedersnormer.

En särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv bör införas. Stadsledningskontoret bedömer att en straffskärpningsgrund är bra för dessa brott som inte sällan innebär stora konsekvenser för brottsoffren då

förövarna består av ens närstående och dessutom är kollektivt legitimerade vilket innebär att det är först utanför den krets som ska bringa en skydd och trygghet i första hand en utsatt kan finna stöd. Stadsledningskontoret bedömer dock att motivet i lagtexten bör formuleras ”föreställning om heder”, inte bara ”heder”, för att undvika ett legitimerande språk kring själva idén om att ens heder är beroende av andras beteende och praktiken att försvara heder med hot och våld.

I skyddande syfte bör ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas införas. Stadsledningskontoret bedömer att en ny lag om utreseförbud till skydd för barn som riskerar att föras utomlands för att giftas bort eller könsstympas är positivt men ser att utreseförbud även bör kunna omfatta barn som riskerar att föras utomlands för omvändelseförsök på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet samt vid uppfostringsresor, som också drabbar individer i en hederskontext som bryter mot rådande hedersnormer.

Stadsledningskontoret bedömer att det är bra att ny lagstiftning införs i LVU, då det enligt företrädare från socialtjänsten särskilt i ärenden där det finns misstankar om könsstympning kan vara svårt att nå upp till de högre beviskraven för vård enligt LVU, men där det likväl föreligger risk för ett allvarligt ingrepp i ett barns frihet, liv och kroppsliga integritet.

Utifrån att myndighetsåldern i Sverige är 18 år instämmer stadsledningskontoret i utredningens bedömning att utreseförbud enbart går att tillämpa upp till 18 år. Det bedöms dock vara problematiskt att skyddet som ett sådant förbud, liksom vård enligt LVU kan ge personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck helt upphör i samband med 18 årsdagen. Att helt bryta med familj och släkt och klara sig själv är ett stort ansvar för en ung person, saknaden efter familjemedlemmar kan vara stor och familjens påverkan på barnet väger ofta tungt. Att kunna hänvisa till ett socialt nedbrytande beteende enligt 3§ LVU när en person inte förmår att stå emot att återvända till en miljö med risk för hot, våld och bortförande/bortgifte skulle kunna förhindra både fortsatt våldsutsatthet och att bortgifte sker efter 18-årsdagen samt ge den unge ytterligare tid att rustas för ett liv på egna ben med mer motståndskraft.

Lagen föreslås börja gälla den 1 januari 2020 och i utredningen tas inte ställning till om någon förändring av delegationsbestämmelserna i 10 kap. 4 § SoL behöver göras, dvs. om beslutet att ansöka om utreseförbud enligt LVU kan delegeras till exempelvis utskott på motsvarande sätt som en ansökan om vård enligt samma lag.

Det pågår en översyn av dessa bestämmelser inom ramen för utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) som ska redovisa sina förslag senast den 1 juni 2020. Enligt stadsledningskontoret är det angeläget att vid ett införande av utreseförbud uppmärksamma de som har att fatta beslut om att ansöka om ett sådant, dvs. kommunernas socialnämnder, på om det finns möjlighet att delegera beslutet eller inte.

Förslag kring existerande lagstiftning på området

Stadsledningskontoret bedömer det vara bra med klargörandet att äktenskapstvång kan komma att utredas som det grövre brottet människohandel. För detta brott är också en underlåtenhet att anmäla eller annars avslöja brottet straffbart. Med hänsyn härtill skulle det, på motsvarande sätt som stadsledningskontoret bedömt att även passivitet i förhållande till barnäktenskap borde kunna kriminaliseras, innebära ett ställningstagande från samhällets sida att kriminalisera underlåtenhet att anmäla eller annars avslöja äktenskapstvång. I det förebyggande arbetet som ankommer på kommunen i dessa frågor är det av stort värde att kunna hänvisa till att det i Sverige är olagligt att inte agera för att förebygga ett tvångsäktenskap.

Samverkan mellan myndigheter

Stadsledningskontoret instämmer i att samverkan mellan myndigheter behöver utvecklas, framför allt när det kommer till att föra hem barn som förts ut ur landet mot sin vilja. Det behövs tydliga nationella riktlinjer och rutiner för ansvarsfördelning mellan socialtjänst, polis och Utrikesdepartementet samt en process för att snabbt och säkert föra hem en bortförd person. Stadsledningskontoret välkomnar nationella vägledningar och handböcker, såväl för skola som socialtjänst som är de kommunala verksamheter som har det praktiska ansvaret för barn som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld.

Vid behandlingen av ärendet i kommunstyrelsen förekom skiljaktiga meningar:

Jörgen Fogelklou (SD) yrkade att kommunstyrelsens yttrande skulle ha den lydelse som anges ovan enligt stadsledningskontorets förslag med tillägg enligt yrkande från SD den 22 maj 2019, enligt bilaga A.

Tjänstgörande ordföranden Helene Odenjung (L) yrkade att kommunstyrelsens yttrande skulle ha den lydelse som anges ovan enligt stadsledningskontorets förslag samt avslag på Jörgen Fogelklous yrkande.

Vid omröstning röstade Daniel Bernmar (V), Martin Wannholt (D), Karin Pleijel (MP), Hampus Magnusson (M), Marina Johansson (S), Grith Fjeldmose (V), Jessica Blixt (D), Naod Habtemichael (C), Jonas Attenius (S), tjänstgörande ersättarna Nina Miskovsky (M) och Viktoria Tryggvadottir Rolka (S) samt tjänstgörande ordföranden Helene Odenjung (L) för bifall till Helene Odenjungs yrkande.

Jörgen Fogelklou (SD) röstade för bifall till det egna yrkandet.

Kommunstyrelsen beslutade med tolv röster mot en att bifalla Helene Odenjungs yrkande.

Representanterna från M, L, C och KD antecknade som yttrande en skrivelse från den 7 maj 2019, enligt bilaga B.

Representanterna från D antecknade som yttrande en skrivelse från den 3 maj 2019, enligt bilaga C.

Göteborg den 22 maj 2019
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Helene Odenjung

Mathias Sköld

Remiss från Justitiedepartementet - Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen

Yrkandet

1. Komplettera stadens svar med nedanstående text

Hedersvåld och andra brott med hedersmotiv är ett samhälleligt problem som tyvärr växt sig allt starkare i allt fler delar av vårt land. Samtidigt har kommunerna ett ansvar för sina medborgares välmående och har i mångt och mycket saknat redskap att komma åt de problem som ofta sker i det dolda. Vi instämmer därför med utredningen gällande behovet av en straffskärpningsgrund gällande brott med hedersmotiv. De som utsätts för denna typ av våld har ett starkt behov av upprättelse och inkapacitering som fängelsestraff medför har i synnerhet i dessa fall en oerhört viktig funktion. Vidare välkomnas utredningens förslag gällande kriminaliseringen av barnäktenskap liksom möjligheten till utreseförbud för barn som riskeras att föra utomlands i syfte att könsstympa dem eller tvinga dem att ingå äktenskap.

Vi anser dock att regeringen bör gå längre än vad utredningen föreslår på ett par områden. Det gäller en separat brottsbestämmelse gällande hedersvåld som tillsammans med straffskärpningsgrunden skulle ge en signifikant preventiv effekt kopplat till den tidigare nämnda inkapaciteringseffekten i det enskilda fallet. Signalvärdet i en handling tilldelas en egen brottsbestämmelse bör inte underskattas trots de lagtekniska problem om avgränsning och konkurrens som utredningen kort redogör för. Dessutom bör ansvaret för barngiftermål vara strikt för vårdnadshavare på grund av vad som nedan anförs. Vi anser på den grunden att det bör utredas vidare.

Vi vill därutöver lämna följande kommentarer:

Avsnitt 4.7

Som inställningen visar så ställer vi oss positiva till en närmare utredning av införandet av antingen en enskild brottsbestämmelse som tar sikte på hedersvåld och hedersförtryck men är även öppna för en lösning med separata brottsbestämmelser om en enskild sådan skulle bli alltför vidsträckt och svår att applicera. Det allmänpreventiva syftet med en särreglering är med beaktan för den problematik som utredningen redogör för övervägande jämfört med de anledningar som anförs emot.

Avsnitt 5.4.3.

Vi tillstyrker det ansvar som vårdnadshavarna föreslås åläggas i linje med vad utredningen anför vad det angår utformningen av lagstiftningen. Vi avstyrker dock resonemanget om att begreppet tillåter ska ta sikte på aktiva handlingar. Ansvaret att ta hand om sitt barn och ansvara för dess säkerhet är en förälders primära ansvar. Som noterats så sker mycket av händelserna som omgärdar dessa fall inom familjens sfär och sker ofta både under lång tid och i varierande intensitet. Att kunna styrka en aktiv handling med direkt koppling till den straffbelagda gärningen kan därmed i många fall komma att bli vanskelig. Vidare ställer vi oss starkt skeptiska till att det inte bör anses kunna falla under det kriminaliserade området att stå passiv när du känner till att ditt barn ska giftas bort. Att undvika ett strikt ansvar utökar möjligheten att undvika straffansvar vid upprätthållande av de normer som utredningen och lagförslagen ämnar motverka och ett strikt ansvar kan inte anses träffa handlingar som bör anses vara acceptabla. Det är således vår åsikt att ett strikt ansvar för vårdnadshavare bättre svarar mot den verklighet som vi ser i vårt arbete med barngiftermål och hedersproblematik överlag. Avslutningsvis bör den föreslagna straffskalan omvärderas. Det är vår åsikt att dessa typer av brott alltid bör leda till fängelse och inkapacitering. Intresset av inkapacitering för brottsoffret är betydande då det leder till en period där brottsoffret kan göra förändringar i livet i syfte att undvika en fortsättning av beteendet framgent. Dessutom bör gärningen anses inneha den grad av klander som föranleder fängelsestraff i samtliga fall. Detta bör utformas med tiden för fängelsepresumtion i åtanke alternativt ett fastställande som ett hatbrott.

Avsnitt 5.4.6

Vi delar till del utredningens syn på problematiken gällande underlåtelse att anmäla eller annars avslöja brott men anser att det bör ske ansträngningar till att framgent utreda hur exempelvis en civilkuragelag kan få samhället som helhet att motverka de problem som ligger till grund för de handlingar som kriminaliseras.

Avsnitt 5.4.7.

Vi delar utredningens syn att tvång att vara kvar i ett äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse inte bör omfattas av den straffrättsliga regleringen om äktenskapstvång. De två tar sikte på två vitt skilda företeelser men vi vänder oss emot resonemanget utredningen för och slutsatsen de presenterar. Det kan föreligga problem att utforma en godtagbar struktur utan vidare utredning men det är inte argument med tillräcklig tyngd för att avstyrka en sådan lösning. I linje med var som ovan redogjorts bör en sådan kriminalisering kunna föras in under en separat reglering gällande hedersvåld och hedersförtryck. Om det räcker med en enskild bestämmelse eller flera krävs för att komma underfund med problematiken lämnar vi åt en framtida utredning att klargöra men det finns ett samhällsligt intresse att motverka de strukturer och normer som leder till förtryck av primärt unga flickor. Vi anser att kriminalisering är ett nödvändigt verktyg för att komma underfund med det hedersförtryck som många idag lever under och bör användas både för att faktiskt motverka företeelsen samt att graden av klander i detta föranleder en kriminalisering.

Avsnitt 7.4.5.

Samverkan mellan myndigheter och inte minst de kommuner som genom socialnämnderna kommer i nära kontakt med de problem som utredningen omfattar på individnivå är essentiellt. Vi välkomnar framförallt samarbetet med de brottsbekämpande myndigheterna och tillförandet av kompetens och riktlinjer från dessa. Utredningen hänvisar dock till exempelvis Jämställdhetsmyndigheten vars arbete de ser fram emot i ämnet. Vi ställer oss frågande till deras kompetens och effekt gällande problematiken och förordar istället specialistkompetens och utbildning på de myndigheter som handskas med problemen direkt för att undvika ännu en onödig länk i kedjan av kommunikation.

Yttrande angående – Yttrande från Göteborgs stad gällande Ökat skydd mot hedersrelaterad brottlighet SOU 2018:69

Yttrandet

Justitiedepartementet har gett Göteborgs stad möjlighet att inkomma med synpunkter på betänkandet Ökat skydd mot hedersrelaterad brottlighet (SOU 2018:69). Alliansen delar stadsledningskontorets bedömning om att tillstyrka de förslag till lagändringar som presenteras i utredningen.

I många fall är hedersrelaterad brottlighet komplicerade fall som är svåra att utreda och bevisa vilket har lett till få fällande domar i Sverige. Många gånger rör det sig inte om en gärningsman utan också om flera förövare som sanktionerar, understödjer eller passivt ser på när förtryck, hot och övergrepp drabbar våra unga.

Uppskattningsvis sker det fem hedersmord i Sverige per år, men mörkertalet är stort då många fall rubriceras som självmord eller olyckor på grund av bristande bevis.

Enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågors kartläggning, Gift mot sin vilja, tycker omkring 70 000 ungdomar mellan 16-25 år i Sverige att föräldrarnas kultur och religion begränsar deras val av partner. Av dessa ungdomar är 8 500 i riskzonen att bli bortgifta mot sin vilja.

De lagändringar som föreslås om en straffbestämmelse om barnäktenskap, en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv och utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas bör därför införas för att täppa till de kryphål som finns i den nuvarande lagstiftningen.

Dessa lagändringar är viktiga i arbetet med att stärka barnrättsperspektivet samt stärka principen om barnets bästa och barnets rätt att göra sin röst hörd. Lagändringarna är lika viktiga ur perspektivet att det blir lättare att få en individ dömd för hedersrelaterad brottlighet såsom mord med hedersmotiv.

Under allt för lång tid har det svenska rättssamhället haft för få verktyg för att få individer fällda för gärningar som faller under hedersrelaterad brottlighet. Ett införande av en särskild straffskärpningsgrund för brott mot hedersmotiv vore ett erkännande från samhället om att vi inte accepterar hedersrelaterat förtryck i Sverige.

Vi instämmer också i stadsledningskontorets bedömning att kriminalisering av passivitet i förhållande till barnäktenskap samt underlåtenhet att anmäla tvångsäktenskap ska övervägas. Lagstiftning behövs för att kunna lagföra alla inblandade förövare och inte bara en gärningsman.

Yttrande angående Yttrande till Justitiedepartementet – Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet SOU:2018:69

Förslag till beslut

Demokraterna bifaller att stadsledningskontorets tjänsteutlåtande översänds till Justitiedepartementet.

Yttrande

Hedersrelaterat våld och förtryck är vår tids stora jämställdhetsfråga. För att bekämpa den växande problematiken är lagändringar och lagskärpningar helt nödvändiga.

Demokraterna anser att stadsledningskontorets yttrande över Justitiedepartementets remiss är mycket välgrundad. Vi ser positivt på att Göteborg i sitt yttrande går längre än vad regeringens utredare föreslår. Både vad det gäller ytterligare lagskärpning såväl som att säkerställa den språkligt, så att skilda tolkningar av begreppet heder inte riskerar att bli en lucka i lagstiftningen.